

2012

ГРЕБІНЧИНІ

ПРИКАЗКИ.

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00596997 (2)

B.513

ПРИКАЗКИ

ЕВГЕНА ГРЕБІНКИ

100

КИЇВ-ЛЯЙПЦІГ
УКРАЇНСЬКА НАКЛАДНЯ

КОЛОМІЯ
„Галицька Накладня“

WINNIPEG MAN
Ukrainian Publisher

1918

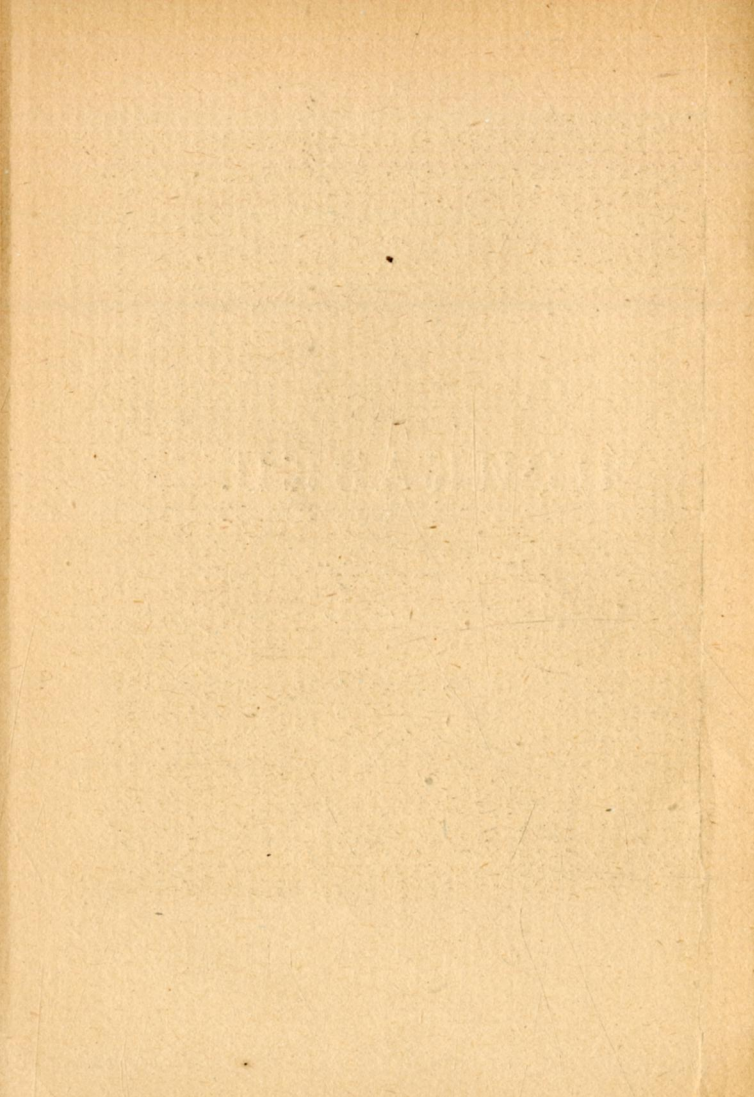
050

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И- 35344

Із друкарні Шарфого у Вецлярі

ПРИКАЗКИ.

Евгеній Гребінка.

Приказки Евгена Гребінки.

„Тому назад двадцять шість год, покійничок Євгеній Павлович Гребінк-а випустив невеличку книжечку: „Приказки“. Не чули ми про його працю й досі голосного слова, а приказки були найкрасче діло зо всього, що понапечатував Гребінка. Коли рівняти їх до сусідньої словесности, то навряд чи є в її красчі приказки од Гребінчиних, а тільки що московські дзвони голоснійші од наших. Гребінка, пишучи приказку, малює нам тут-же наші села, поля й степи свіжими, та й непозиченими фарбами. Коли сміється він, то прислухайтесь — тут-же скрізь сміх почуєте якийсь сум; коли-ж справді сумує, то слово його процвітає цвітками щирої поезії української. Широкі його приказки як наші степи, жартовливі вони та якось і сумовиті, як наші селяне; шуткуючи, ці приказки займають душу з-глибока.

У тії часи, як вони вийшли в світ, не то на Україні, та й по столицях не густо було людей, тямущих в нашій народності. Тим приказки Гребінчині промайнули потай-світа, наче й не були зовсім у печаті. Тепер би вже, здається, розсмакували не так, як тоді, що то за приказки; так,

самих приказок нема по книгарнях! Тим-то, догожаючи нужді народній, вибрав я отце десяток-найкрасчих приказок з Гребінчиної книжечки, та й припечатую в своїй „Хаті“, щоб доступно було всякому їх по своїй уподобі обрхувати“ . . .

Так писав Куліш, 1860 року, вибіраючи для своєї „Хати“ десять Гребінчиних приказок. (Могиліні родини, Ячмінь, Рибалка, Ведмежий суд, Мірошник, Ворона і ягня, Віл, Рोजа та хміль, Будяк та конопляночка, Вовк і огонь).

Кулішові слова можна-б і нині повторити, бо по нині-день Гребінчині приказки не втратили сили й свіжости своїх колірів. До нині кращих приказок ми не маємо і в сусідів наших їх не легко знайти.

До нині стоять вони в першому ряді архитворів нашої літератури.

З одного боку гарна, легка й викінчена форма, з другого цікавий зміст, схоплений з народнього життя, а не видуманий, ані позичений, дають їм тую свіжість, той молодецький румянець, який так довго не лияє. Хоч байки, здебільшого, належать до міжнароднього добра, хоч побудовані вони переважно на мандрівних мотивах, то приказки Гребінки мають незаперечений український характер. І мова, й вірш й розуміння народньої психіки, — усе в них питьомо українське.

Далеко більше байок написав, і, ясна річ, більше тем доторкнувся, Леонід Глібів, а все-ж таки Гребінчині „Приказки“ остоялися на своїому чільному місці.

Про самого Евгена Гребінку пригадаємо коротко, що прийшов він на світ 21 січня 1812 р. в Убіжищі, Пирятинського повіту, Полтавської губернії, жив у Петербурзі, 1841 року видав там по українськи збірник „Ластівку“, і тамже

помер в молодому віці, 1848 р. Тіло його перевезено пізніше до Пирятина.

Належав до тих нечисленних земляків, які занялися долею Тараса Шевченка, коли він молодим чоловіком попав був у Петербург на науку до Шияєва. Оден з перших читав твори Шевченка, того українського солов'я, котрого благовістив був у своїй „Ластівці“.

Гребінка писав по українськи не багато; 27 приказок, де-кілька гарних ліричних віршів і переклад Пушкінової поеми „Полтава“. Петербурське життя втягнуло його в російські літературні круги. Він став писати по російськи, поступаючи в літературню залежність від Гоголя, й затрачуючи свою оригінальність. Але і в працях, писаних московською мовою, Гребінка часто доторкається України й побуту українського народу. Тільки твори ці, писані чужим словом, куди слабші від українських!

Та хоч по українськи писав Гребінка не багато, українською справою він заєдно турбувався; листувався з Квіткою й иншими українськими письменниками та заходився коло видавання української часописі, коли не окремої, так хоч як додатку при якійсь російській. Добився був того, що такі додатки мали являтися при „Отечественных Записках“ Краєвского. Мали, — та на тому й край. Незабаром явився Шевченко, а разом з ним явилось й розуміння, що українська література, це явище окреме й самостійне і тому вона потребує „власної своєї хати“.

Гребінка був людина мягкой, чоловіколюбної вдачі. Видно це навіть із його „Приказок“. Тут хоч підхоплені гріхи й прогріхи тодішньої нашої суспільності, хоч їх поет кличе на суд, або підіймає на сміх, то робить це так якось уважно й обережно, немов не хотів-би нікому прикрости, вчинити.

Долю свою, те що відбився від рідної землі й від
своїх людей, неначе прочув у вірші „Човен“

Як човнові море, для мене світ білий

Змалку здавався страшним

Та як заховатися? Не можна-ж вік цілий

Пробути з собою одним.

Прощай мій покою: Пускаюсь у море

І може недоля і лютеє горе

Пограються з Човном моїм.

„Недоля і лютеє горе“ й справді погралися з неде-
белим плавцем. Гребінка попрощав ззарання цей світ. Але
човен остався. Це його „Приказки“. Вони й досі держаться
на хвилях нашого життя.

Б. Л.

Ц А П.

„Мабуть нема вже на світі правди:
Мабуть вона уже за море утєкла!

Чим я од муцика поганший справді?

А пані то щєня учора привєзла,
Сєгодня вже йому і дзвоник почєпили.

Да як моторно він бряжчить,
Як муцик, бубличком задрєвши хвіст, біжить,
Да гавкає на мір, що сили!“

Так невїжений цап на ввєсь окіл гукав.

Хазяїн річ таку почувши,
(А по-цапиному він де-що розмишляв) —

Йому дзвінок на шию намотав.

Здурів скажений цап, ріжки назад загнувши,
Махнув борідкою, замакав, заскакав

І гєть-то чєстію такою запишнївся,

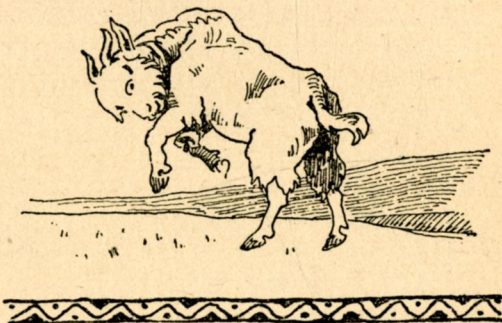
Да швидко став її й не рад:

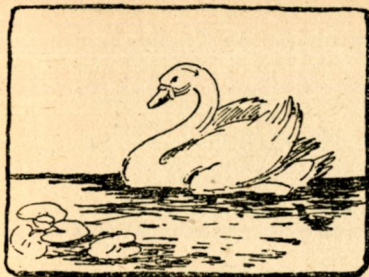
Бо тілько цап стрибне у панський сад,

На шиї дзвін дзень, дзень! народ заворушився
І гостя в три-ший в кошару мусять гнать.

Прийшло бідасі пропадять,
Пройшло йому те время, що, бувало,
Махнув, де здумавши, куди-б то ні попало,
Поїв, пообгризав — і слід пропав,
А вибіга і долинки і гори,
Де був — то пожививсь; ніхто того не знав.

Еге, я правду вам казав:
Нащо було Паньку прохаться в прокурори!

Лебедь і гуси.

На ставі пишно лебедь плив,
А гуси сірії край його поринали.

„Хіба отсе біляк вас з глузду звів?“

Один гусак загомонів:

„Чого ви, братця, так баньки повитрещали?“

Ми попеласті всі, а він один між нас

Своє пендючить піря біле!

Коли-б ви тільки захотіли,

Щоб разом стало-бить, вся бесіда взялась,

Ми-б панича сьогó як раз перемастили“.

І завелась на ставі геркотня,

Гусино діло закипіло:

Таскають грязь і глей зо дна,

Да мажуть лебеда, щоб піря посіріло.

Обмазали кругом — і

галас трохи стих;

А лебедь плись на дно—і

випурнув як сніг.

Ячмінь.

Син. Скажи мені, будь ласкав, тату,
Чого ячмінь наш так поріс,
Що колосків прямих я бачу тут багато,
А деякі зовсім схилилися у низ,
Мов ми, неграмотні, перед великим паном,
Мов перед судовим на стійці козаки?

Батько. Отті прямиї колоски
Зовсім пустісінькі, ростуть на ниві даром:
Котрі-ж поклянули — то Божа благодать:
Їх гнє зерно, вони нас мусять годувать.

Син. Того-ж то голову до неба зволить драть
Наш писар волосний, Онисько Харчовитий!
Аж він, бачу...

Батько. Мовчи! почують — будеш битий.

Зозуля та снігир.

На дубі сидючи, зозуля куковала:

„Що за годі тепер, зовсім не можна жити!

Одколи, як тепло вже стало,

А гусені нема, черві зовсім так мало,

Прийшлось із голоду хоч у кулак трубить“.

— „На що вам так квилить, мій Боже милий?“

Снігир зозулю перебив:

„Коли-б я мав ваш стан і сили,

Отсю я погань би не їв,

Щоб сей та той мене, коли-б я не доскочив

Собі що дня шматок мяця.

От кóбець — менший вас, а їсти як захоче;

Летить — і дусить горобця.

За те він з голоду ніколи не нудівся“.

— „Дурний! дурний! а в школі вчився!“

Зозуля снігиру в одвіт:

„Замісто горобця я з'їм жуків десяток,

Да гусені, черви десятків три в наддаток,

І все таки наїмсь; за те спитай весь світ,

Яка зозуленька? Всі скажуть: птиця славна,

Живе собі, як панна,

Гуляє у садку, нічого не псує,

По гилечках намистечко кує,

Да скільки літ кому прожить віщує,

Нехай же здумаю... да що тобі й казати!

Хоч злидні в пірі обідрать,

Весь птичий рід зарепетує:

„Зозуля мясо жре, зозуля хищний птах!

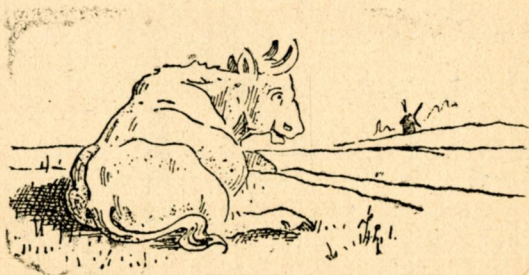
Трохи чи не бажа вона орла із'їсти!

Прощай тоді моє життя в садах!

Прийшлось-би утікати хоч за море без вісти,

Так лучше-ж тута жить — да зводить червячків“.

Хто хоче полюбить суддю грошо-заплода,
Про його розпитай панів,
А не питай ти простого народа.

Ведмежий суд.

Лисичка подала у суд таку бумагу:
Що бачила вона, як поцеластий віл
На панській винниці пив, як мошенник, брагу,
Їв сіно, і овес, і сіль.

Суддею був ведмідь, вовки були підсудки.
Давай вони його по своєму судить

Трохи не цілі сутки!

„Як можна гріх такий зробіть!
Воно було-б зовсім не диво,

Коли-б він їв собі мясиво“,
 — „А то він сіно їв!“ вовки завили,
 Віл щось почав був говорить,
 Та судді річ його з починку перебили,
 Бо він ситенький був — і так опреділили
 І приказали записать:
 „Понеже віл признався попеластий,
 Що він їв сіно, сіль, овес і всякі сласти,
 Так за такі гріхи його четвертувать
 І мясо розідрать суддям на рівні части,
 Лисичці-ж ратиці отдать.

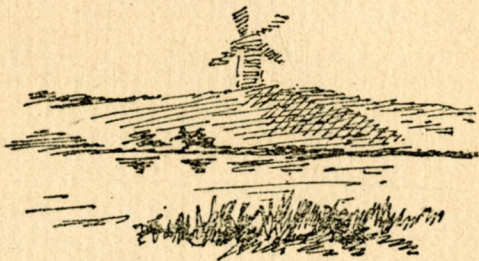
П ш е н и ц я .

Я бачив, як пшеницю мили:
 То що найкращеє зерно
 У воду тільки плись, як раз пійшло на дно
 Полова-ж нависна, пливе собі по хвилі.
 Привів мене Госпóдь побачить і панів:
 Мов простий чоловік там инший пан сидів,
 Другі, задравши ніс, розприндившись, ходили,
 І здумав зараз я, як тільки поглядів,
 Що бачив, як пшеницю мили.

Сонце та хмара.

Ось сонечко зійшло, і світить нам, і гріє,
І Божий мир, як маківка, цвіте!
На небі чистому гень хмара бовваніє.
Та хмара надулася і річ таку гуде;
„Що вже мені це сонце надоїло!
Чого воно так землю веселить?
Хоч я насуплюся воно таки блищить.
Я полечу йому на зустріч сміло,
Я здужаю його собою затемнить“.
Дивлюсь — аж хмарами пів неба замостило,
На сонечко мов нічю налегло.

Та сонце вище підплило
І хмари ті позолотило.

Горобці та вишня.

Глянь, глянь, летять, да їх летить чимало,
Куди отсе летять з оселі горобці?

Дивлюсь, у сад побрались молодці.

На вишенці їх геть то насідало,

І бенкет зараз підняли;

Цвірінькають, джеркочуть знай на вишні,
Із ранку самого до пізньої пори.

Я простий чоловік, то й взяв собі на мисли,

Що вишенці моїй предобре у саду,

Що їй превесело, бо як край неї йду,

Або і так коли зирну у сад із хати,

Все зволять горобці по гілечках скакати.

Ось тиждень як не був, дивлюсь — кат його ма!

На вишенці гостей нема.

Чого лишень вони літати перестали?

Як розібрав, бодай і не казать!

Ох! поти жевжики вчащали,

Поки всі ягоди на вишні обдзюбали —

Тепер до бідної ніколи не летять.

Будяк та конопляночка.

„Чого ти так мене, паскудо в боки пхаєш?“
На конопляночку в степу будяк гукав,
„Та як рости мені? і сам здоров ти знаєш,
Що землю у мене з під корінця забрав“.

Бува і чоловік сему колючці пара:
Людий товче, да й жде, щоб хто його кохав!
Я бачив сам таких, і може-б показав,
Да цур йому! боюсь: розсержу комісара.

Верша та болото.

Рибалонька, митець усе в воді ловити,
Бажаючи піймать в'юнів,
В болото вершу засторчив.
Довгенько щось вона мусила там сидіти,
Язик жіночий є, да нічого робити,
(А з роду мабуть то, що не плоха була)
Так лаяти болото почала:
„Отсе поганая багнука!“

Глянь, пузириться як, з нечевя клокотить,
Тут певно ніщо не ходить, й ні сидить,
Одна черва, мовляв, кишить,
Та деколи повзе по куширу гадюка,
Уже коли-б тут воленька мені!..
Таке-ж бридке, таке мезерне,
Поржавіло, від жабуру зелене,
Не хочеться паскудиться в багні
А тоб...“

Що-ж її болото одвічало?
„Де ти сама, добродійко?“ — спитало.
А верша гомонить на дні.

М а к і в к а.

У лузі маківка весною зацвіла,
Проміж других цвіток, як жаром червоніла;
До єї раз-у-раз літа бжолá,
Бабок, метеликів над нею грає сила,

Пройшов день, два і з неї цвіт опав,
І маківка осиротіла;
Бжкола на инший цвітці сіла,
Ту погань метелів, мов би лихий забрав.

Дівчино серденько: жартуй, поки є время,
Жартуй, та не глузуй із бідних парубків;
А то мине весна твоїх годів,
Покине і тебе діяволове племя.

Рожа та хміль.

Охрине, дядечку! будь ласкав, схаменись:

Ти чоловік і з хлібом, і з волами,

І грошики у тебе завелись —

Який тебе лихий ізніс

І побратав з панамі?

Покинь їх, хай їм цур! із ними не водись.

Ато, коли к тобі незаверну у хату —

Ти з благородієм сидиш за панібрата.

І чарка каторжна гуляє по столі.

Чи то в село лихий примчить якого

Паничика, мовляють, судового —

Та сарана живе на твійому добрі.
Або і возний сам, червоний ніби цвітка,
Деньків по пятеро кружляє у тебе;
А коний калічі повнісінька повітка

Твоє сінце скубе.

Тим часом хліб давно у полі половіє:
Його і птиця бє, і вітер марно сіє;

А дядько мій гуля!

З письменними по чарці та по чарці,
Останній шаг витрушує шинкарці;

Рівняться з ними нам сам Бог не дозволя;
Бо сказано — пани, щоб день-у-день гуляли,
А ми, неграмотні, щоб хліба заробляли,
Охрима! не зробишь сміховищем села,
Покинь, кажú, панів, водиться з ними годі!
Ось слухай. У менé недавно на городі

Червона рожа зацвіла,

І треба-ж, на біду, край неї хміль пустився!
І спершу гарно страх з сусідкою він жив,
Дивлюсь, аж пріятель за гилку зачепився,
А трохи згодом глядь — всю рожу обповив.

І бідна вона змарніла,

Поблідла, далі пожовтіла;

А проклятуций хміль як рута зеленів.

Могиліні родини.

Ось чутка степом полетіла,
(На що то гріх не підведе),
Що у степу якась могила
Дитину швидко приведе.

Про диво сеє як почули,
То люди зараз в степ махнули,
Старий і молодий к могилі знай іде.
Крий Боже, на́роду якого там зібралось!
Як об Іллі в Ромні:
Буцім там місто починалось.

Де не взялись міняли й шинкарі
І підняли між себе галас,
Чумак із сіллю став, із дігтем дьогтярі,
І красти бублики шатнули школярі;
Сластйони шкварились, сідухи цокотіли;
Про Лазаря старці під кобзу голосили;
„Холодний квас!“ москаль між народом гукав.
З нечевя, а базар в степу, як треба, став.

Хрещений люд хоча гуляє,
Та на могилу все раз-ў-раз позирає,
Чи швидко вродиться те чудо степове.
Могिला-ж стогне, мов сопе, мов тяжко дише,

Боками сивими колише,
І з лиха на ввесь степ реве.
Народ дивується да їсть, да не горілку.

Вже панський стадник Опанас,
Покинувши товар, що пас,
З кишені витягнув сопілку,
Да як утне московського бичка!
Підковки зараз забряжчали,
В кружку дівчата танцювали;
Москаль покинув глек та садить гонака,
Аж ось — лу-лусь щось під ногами!
Заготів якийсь підземний глас.

Базар утих, баби замовкли під возами,
Із ляку упустив сопілку Опанас,

І люди хрестючись баньки повітрещали,
Могила тріснула, і те дитя, що ждали,
На Божий світ сусіль — як пить дало!
Да що-ж за чадо те було,
Що стільки гомону між нами наробило?
„Мабуть, підсудок? — Ні! — „Так лев? — Ні —
„Так мішок —
З дукатами?“ — Ні, ні! — „Так папорти цвіток?“
— Але-ж! — „Так, з нами хрестна сила,
Мабуть, вона полубіса вродила?“
— Не втяв! — „Так вилила козацького коня?“
— Ні, просто привела руденьке мишеня.

Школяр Денис.

Міряне, слухайте, щось маю вам сказати:
От сих Різдвяних свят, на самої Мелянки,
Дурний школяр Денис, запрягши шкапу в санки,
Із школи поспішав до батька ночувати,

Щоб завтра по закону
Як слідує пашнею засівати.

Пізнавши шкапа шлях до дому,
Смикнула раз, другій і хлопця понесла;
Хоть здержав він її, та злість його взяла;
Хотів-би проучить, да бити її боявся,
А треба-ж і себе чим небудь показати —
Так по оглоблям ну малахаєм шмагати.

Як тільки пан із паном замагався,
Дивись у мужиків чуприни вже трещать.

Сонце та вітер.

Із вітром сонце розгугторіло мову
Про силу, бачите, хто з них міцніший був.
Звичайно за слівцем балакали по слову,
А далі вітер так на заклад повернув:
„Чи бачиш, іде гень собі козак по полю?
Як цупко він нап'яв на плечі кобеняк!

Хто з плеч зірве його до долу,
Хай буде той уже моцак“.

— „Іносе, дми собі!“ так сонечко сказало;
І вітер шпарко полетів,
На дворі дуже сумно стало,
По небу хмари скрізь погнало.

А вітер по землі, крий Боже, заревів,
Наліг на козака, з його одежу цупить.

Зігнувся на коні козак,
До себе горне кобеняк,

Та знай нагайкою по ребрах шкапу лупить.

Хуртовина назад бідаху пре,

За поли смикає, відлогу з плеч гирує,
Аж шлях курить, трава в степу хвилює,
А все одежі не здере.

Дув, дув, аж потом ввесь облився,

Із моці вибився, сердешний на бік-плись!

Ось розгулялося, і сонце з хмари-блись!

Мов Божий мір ізнову народився.

Козак перехрестився,

Кобилку зараз зупинив,

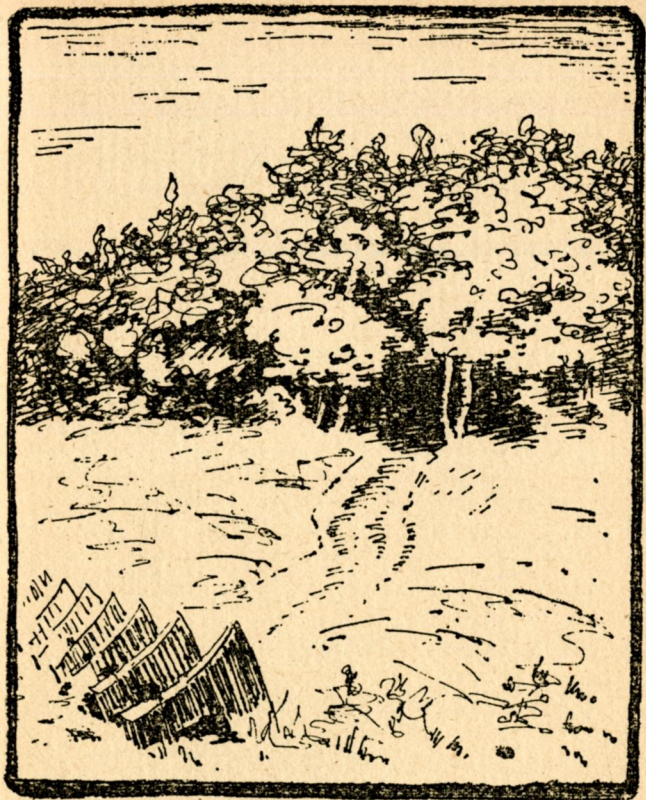
Бо страх горюшну заморив,

Поплівся стежкою, ходою, потихеньку,

А сонце гріє все, та гріє помаленьку.

Угріло Божий світ, почув тепло козак,

Тай скинув кобеняк.

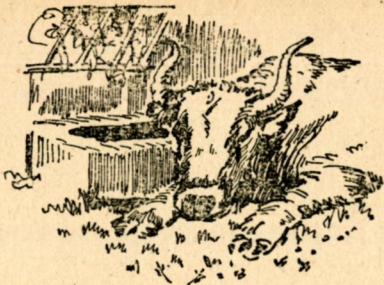

Гай та сокири.

По гаю темному туга велика ходить,
Сокири й топори затіяли війну,
Гай хочуть сплюндрувать і пуці всі пошкодить.
Війна ся навела на дерево суму;
Дубі задумались, осики затрептіли
І клен гнучкий, і вяз із лиха в низ нагнувсь.
Аж ось сокири вже в гаю забрязкотіли,
І дуб найстарший усміхнувсь,
„Не бійтесь!“ — він гукнув: „того я і жахався,
Як з топорищами сі нависні прийдуть,
Аж дерев'яний рід заліза одцурався!
Без дерева вони самі нас да не втнуть,
От то було-б.., але — нехай йому аби що,
Як-би з сокирами прийшли і топорища,
Тоді то був би нам капут“.

І справді, скільки тут сокири ні бряжчали,
Ні дубчика, ні липки не стялі,
І тільки де-не-де що ко́ру пописали,
Та і до дому з тим пішли.

В І Л.

„Мабуть, на небі звісно стало
(Про себе віл в кошарі гомонів)
Про те, що ввесь мій вік я все за двох робив,
Та й витерпів таки чимало —
Що в плузі силковавсь, копиці волочив,
Із ранку у ярмі до півночи ходив,
Іще що дня бував я битий!
Хазяїна нераз я проклинав —
Тепер зовсім не той хазяїн став
У мене вдовіль їсти й пити,
Несуть мені і соли і крупів,
Овса і висівок; наїстись трьом би стало“.
Аж тут хазяїн шасть у хлів,
І, взявши за роги вола, під ніж повів,
Бо сказано — його годовано на сало.
Ти з малку так любив мене, як пугу пес...
Чого-ж так лащишся тепер до мене, Йване?
Чи знаєш, що як ти чоломкаться ідеш,
Чогось мене морозить стане?

Г р і ш н и к.

В далекій стороні, в якій, про те не знаю,
Мабуть в Німеччині, а може і в Китаю,
Хтось разом оженивсь на трьох жінках.

Загомнів народ, почувши гріх великий,

Жінки голосять так, що страх:

„Глянь, що то коять чоловіки!

Як їм по три нас можна брать,

Так хай дозволять нам держать їх хоть по пять“.

Гвалтують, сказано, на вспряжки цокотухи. —

Ось сая вісточка і до царя дійшла,

А цар був, мабуть, не макуха,

Розлютувався він, і злість його взяла.

„О! почекайте лиш, не буде в вас охоти

За живота чортам служити!“

Цар грізно загукав і люльку став палить,

І в люльку пхав огонь і люлька гасла в роті,

А далі схаменувсь, за радою післав.

Як слідує в празничному наряді

Пред очи царській совіт вельможний став.

Цар двічі кашлянув, рукою вус розгладив

І річ таку премудрую сказав:

„Пребеззаконія на світі завелися,

А гірше що в моїй землі!

Мені до уст сьогодні донесли —

Один паливода (і цар перехрестився)

На трьох жінках оженився.

Щоб царству цілому за його не терпить

Біди від праведного неба,

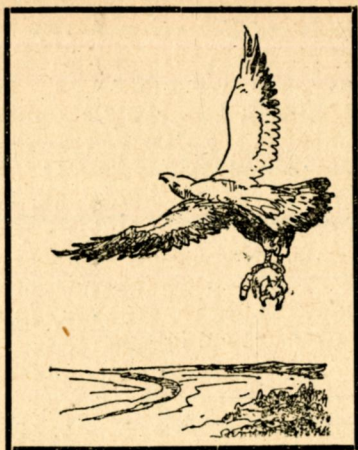
Його нам осудити треба

І смерть страшну йому зробіть.

Хай царству усьому в науку
Він витерпить таку муку,
Щоб з ляку більш ніхто в такий не вскочив гріх.
Крий Боже, щоб над ним хто з нас змилюсердився!
Щоб луснув я, щоб я до вечера сказився,
Коли не поведу на шибеницю всіх!“

Як річ таку суддя дослухав,
Низенько поклонивсь, потилицю почухав,
І ну з підсудками про діло мизкувать,
Над ним морбчилися трохи не тиждень цілий,
І тільки що пилі, а мало, кажуть, їли,
І так між себе присудили,
Щоб грішнику тому всіх трьох жинок віддять:
Народ сміявсь і всі були в заботах,
Що раду перевіша цар,
Аж завтра дивляться, а та погана твар,
Той грішник сам себе повісив на воротах

Ворона і ягня.

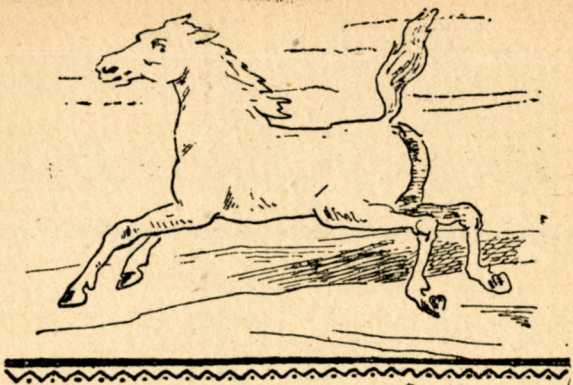
Орлу схотілось попоїсти:
Піднявсь у гору пtiчий цар
І вгледів, відтіля, що край ставка вівчар
Онучи прати мусів сісти,
Отара-ж попаски попхалась навмання...
Орлу се по нутру; зложивши моцні крила,
Опукою з гори — аж вітром зашуміло —
Орел ушкварив на ягня,
Підняв його і геть потеребив за гору.

І треба-ж, що на сюю пору
Пило біля ставка дурне воронення,
Страх полюблюся йому цареве діло,

І думає: „чому-ж сього я не зроблю?
Да не ягня, а барана вхоплю“.
Дивлюсь — воно у гору полетіло,
Та пуц на шию барану,
І, кіхті вплутавши йому у вовну білу,
Смикнулося нести, та ба! вага не в силу:
Баран важенький і орлу.
Воно вже стямилось, мерщій би полетіло,
Так із шерсті не вплутає ніг.
Дурне моталося, поки вівчар прибіг
І, гарненько йому обскубіши крила,
На іграшку дитині дав.

Мабуть, Господь так світ создав,
Що менший там не втне, де більший геть то зможе.
Що дядькові пройшло, ти не роби, небоже,
Щоб крилець хто не обчухрав!

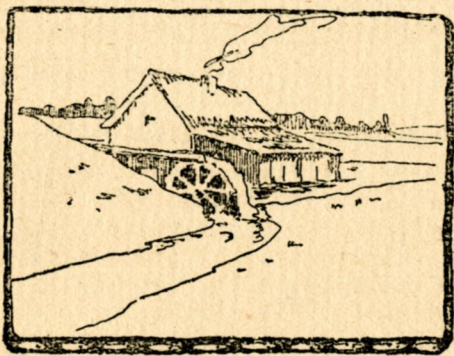

Злий кінь.

Учора мій сусід купив собі коня,
Із табуна, татарського презлого,
Такого жвавого, такого вже баского...
Дивлюсь: сусід і вся його сімя
Уздечки не напнуть на його.
Сусід сусідів кликати став
І могорич пообіщав,
Щоб тільки допомгли йому коня упорать.
Народ зійшовсь та гук такий підняв,
Мов цілину п'ять плугів орють
А кінь жахається, да рже,
На дибки спиниться та гривною мотає,
То піде бокаса, то бється і кусає.
Котрий сміливий був, то вже
Від коника тікає.
Прийшлось сусідові, мовляв, хоть сядь тай плач,
Аж дивляться, іде Петро Деркач —

Розумний чоловік і в конях силу знає —
Іде і здалека чуприною киває.
Прийшов — і весь базар нікчемний розігнав
І сміло до коня побрався потихеньку,
 Все свістючи, повагом, помаленьку,
Все гладив, подивлюсь — уже і зануздав.

Пани! чи чули, як Деркач коня піймав?

М і р о ш н и к .

На річечці якийсь маленький
Стояв собі млинок, і в нім мірошник жив,
Хоч невеличкий млин, та, знаєш, чепурненький;
Раз-по-раз, день-у-день крутивсь і гуркотів,
І хліба вистачив хазяїну чимало.

Коли не забредеш к мірошнику бувало,
У його є і хліб, і сіль, і сало,
Чи то в скоромний день — із маслом буханці,
Книші, вареники і всякі лагоминки;
У п'ятницю — просіл, з олією блинці,
Пампушки з часником, гречаники, стовпці,
Обідать він бувало не сяде без горілки,
А в празник піднесе і чарку калганівки,
Мірошник паном діло жив.

І треба-ж, на біду, позаторішню вєсну
Його лихий поніс чогось за Десну.
Хоч не багацько проходив,
За те багато бачив світа:
Побачив він, як Сейм мов бішений шумів,
І як Десна ревла несамовита,
Мабуть, ворячавши не пятьдесят млинів.

Вернувся мірошник наш до дому,
До церкви прямо почухрав,
Да Богу молиться святому.
Щоб він акафісти його не в гнів прийняв
І річечку його зробив Десною.
Або хоч як Сейм, такою
Й тоді-б то я і панував!
Молебні день-у-день Спасителеві править,
У ставники свічки по десять фунтів ставить,
Все молиться, ні їсть, ні пє, ні спить...

„Земляче, Бог з тобою!
На тебе десь туман у Литві навелі
Хіба забув ти, що великою водою
Ворбчають великі млини?
Іх німці будувать уміють,

А вже не зляпає наш брат:
Вони самі товчуть і вють,
І мелють борошно і сіють,
Здається, нам що самі і їдять.

„А млин хоч чéпурний у тебе,
Та не для бистрини“. — „Балакайте про себе!“
Мірошник заворчав і рукавом махнув.

Його молитви Бог почув:
По небу вітерок дмухнув —
Як ворон, небо почорніло;

Шварнула блискавка — грім грюкнув і загув;
Із хмар, як з лóтоків, водою зашуміло.

Маленька річечка, що так тихенько йшла,
Заклекотіла, заревла

І через греблю покотіла.

Як на осиці листь, тремтить млинок від хвилі.

Вода напре, дивись, то вискочить гвіздок,

То паля тріснула, то заставку розбило,

А далі і знесло млинок.

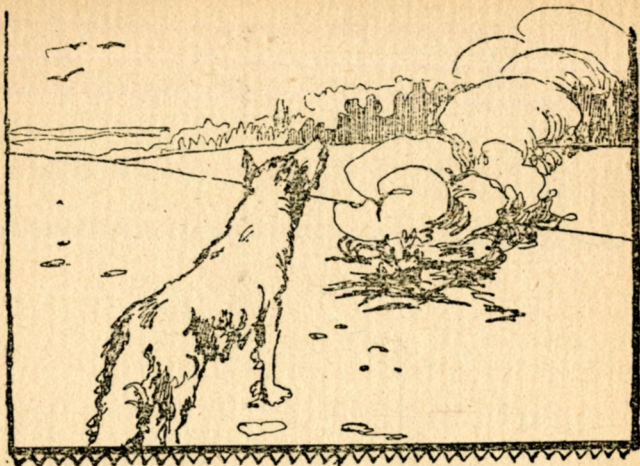
Зхопивсь мірошник, да пізенько:

Що поки йшла вода маленька,

Що дня він хліба мав шматок.

Літ з десять був у нас суддею Глива,
Та, знаєш, захотів на лакомий кусок,
В Полтаву перейшов: там, кажуть, є пожива,
Велика там вода, хоч є й багато млива...
Глядіть, добродію, чи ваш міцний млинок?

Вовк і огонь.

У лісі хтось розклав огонь,
Було то в осені вже нізно;
Великий холод був, вітри шуміли різно,
І біла ожеледь, і сніг ішов либонь;
Так, мабуть, чоловік біля багаття грівся,
Та ідучи й покинув так його.
Аж ось не знаю я того,
Як сірий вовк тут опинився.
Обмерз, забовтався; мабуть, три дні не їв;
Дріжить, як мокрий хірт, зубами знай цокоче.
Звірюка до огню підскочив,
Підскочив, озирнувся, мов тороплений сів,
Бо з роду в перше він огонь узрів.
Сидить і сам собі радіє,

Що смух його огонь, мов літом сонце гріє.
І став він обтавать, аж пара з шерсти йде.
Із леду бурульки, що знай кругом бряжчали,
Уже зовсім пообпадали.

Він до огню то рило підведе

То лапу коло жару сушить,
То біля полумя кудлатий хвіст обтрусить.

Уже огонь не став його лякати.

Звірюка думає: „чого його бояться?

Зо мною він як панібрат“.

Ось нічка утекла, мов стало розсвітати,

Мов почало на світ благословляться.

„Пора“, вовк думає, „у лози удирати!“

Ну щоб собі іти? ні, треба попрощатися:

Скажений захотів огонь поцілувати,

І тільки що простяг своє в багаття рило,

А полумя його до щенту обсмалило.

Мій батько так казав: „З панами добре жити,
Водиться з ними хай тобі Господь поможе,

Із ними можна їсти й пити,

А цілувати їх — крий нас Боже!“

Утята та степ.

Минулися гречанні жнива;
Семен натяг кожух на плечі;
Тепло пройшло, дівтора лізе в печі.
Замерзло поле скрізь, ріля, стерня, трава
Сніжечком біленьким припала.
Бідашний степ став сумувать;
Пташки, що в літку так співали
У ірій вже поодлітали,

І тільки край ставка оставсь табун утят.
Чи крижні то були, чи то були чирята,
Про те нам байдужé, а сила тільки в тім,
Що степ іще не був пустий зовсім;
Дивлюсь було, знялись з води утята,
Закахкають і ну степом кружлять,

І видно все таки, що сєє не пустиня,
Аж ось уже й вони летять.

„Куди вас враг несе до гаспидського сина!“
Почав утатам степ казать.

„Хиба ви хочете мене покинуть?“

А я-ж вас літом годував,

І просо, і овес, і гречку вистачав;

Без вас хиба мені з нудьги сказиться?“

— „У літку на тобі усякий хліб стояв;
На себе глянь тепер, який ти сивий став;
Останній колосок холодний сніг сховав,

І нічим нам біля тебе живиться;

А голод за що нам терпїть?“

Сказали утята, і ну швидчій летїть.

Чи знаєте ви сивого Кондрата?

Женивсь на дівці він, та й мусить ще кричать,

Що жінка щось його глядить не дуже хати.
Мабуть що упада їй діду одвічать,
Як сивому степу одрізали утята.

Р и б а л к а.

Хто знає Оржицю? а нуте, обзивайтесь!
Усі мовчать. Гай-гай, які шолопаї!
Вона в Сулу тече, у нашій стороні.
(Ви, братця, все таки домівки не цурайтесь).

На річці тій жили батьки мої,
І панства чортів тиск: Василь, Іван, Микола,
Народ письменний страх,
Бував у всяких школах,

Один балакає на сотні язиках;
Арабську цихвіру, мовляв, закон турецький,
Все тямлють, джеркотять, як гуси, по німецький,
Подумаєш, чого то чоловік не зна!
Та не об тім, бач, річ. Усю торішню зиму
Рибалка ятером ловив в тій річці рибу;
Рибалка байдужé, аж і прийшла весна,
Пригріло сонечко і з поля сніг погнало;
У річку сніг побіг, і Оржиця заграла,
І ятір граючи водою занесла.
„Уже-ж вона мені отгуть сидить у печінках,
Ся річка каторжна!“ рибалка став казати.

„Куць виграв, куць програв, ось слухай
лишень, жінко:

Піду я до Сулі скажену позивать!“
І ріжні деякі казав сердега речі,
Із злости, як москаль, усячину гукав;
А далі почепив собі сакві на плечі,
У люльку пхнув огню, ціпок у руки взяв
І річку позивать до річки почвалав.
Чи довго він ішов, чи ні, того не знаю;
Про те ніколи сам рибалка не казав;
А тільки він дійшов, як слідує до краю.

Сула шумить, гуляє по степам.

Рибалка дивиться і очи протирає:

Не вірить сам своїм очам,

Бо по Сулі — чорти-б їх мучив матір —

Пливуть хлівці, стіжки, діжки, усякий крам,

І бідного його ниряє ятір!

Здихнув рибалочка, та і назад попливсь.

А що, земляче, пожививсь?

Ось слухайте, пани, бувайте ви здорові!

Еге, Охрименко дурний:

Пішов прохать у повітовий,

Що обідрав його наш писар волосний.

Соловій.

„Хто не вгадає? я?

Отце городять небелицю!

Щоб не пізнав я соловя,

Щоб не пізнав цю гарну птицю;

Як тільки оком наведу,

То і вгадаю, де співака“ —

Так дядькові казав небіж, Грицько Підсака.

„Ходімо я тебе до лісу поведу,

Усякої там птиці є багато.

Та буде сором, пане-брате,

Коли-б то соловя із разу не пізнав“ —

Грицькові дядько одвічав.

І ось вони дійшли до гаю;

По гаю всякий птах літає,

Щебече хто, хто свище, хто гуде,

Аж округи луна іде.

Небіж.

Ось-осьде соловій! Який червоногрудий!

А дметься як, мабуть великий пан!

Уже то не з простá в його такий жупан,

Дядько.

Та годі, годі, Грицьку, буде

Ту погань снігиря хвалить!

Це птиця не співа, а як усе щебече,

Вона в гурті як небудь засвистить;

А більше голову похнюпивши між плечі,

Насупившись сидить.

Небіж.

Так цитьте-лишень, ось я зараз угадаю:
Я сучий син, коли отце не він!
Увесь мов золотий, а крильця чорні має.

Дядько.

Та будешь, Грицьку, сучий син:
Се просто іволга зоветься;
Вона із саду в сад літа,
То вишні гарно об'їда,
То оббива́ горох, а в співи не вдається.

Небіж.

Так ось! коли побачив, співака.
Яка мальована, та штучна птиця!
Вертиться, джеркотить, по дереву скака —
От се то соловій.

Дядько.

Се навісна синиця!

І довго так небіж дурненький
Між птицями знахбдив соловя;
А соловій собі сіренький
Над ним співав, сховавшись між гілля.

Дядько на дзвониці.

Ізліз мій дядько на дзвоницю,
Та знай гука: „Отсе комедия яка!
Всі люди на землі мов ті перепелиці:
Здається більший з них не більше пятака.
Гай, гай! які вони дрібненькі!
Так ось коли я їх, як треба, розібрав!“

А мимо йдучи хтось на дядька показав,
Та, дáleбі, мене спитав:
„Що то таке, чи щур, чи горобець маленький?“

1840 р.

Хлопці.

Учора я дививсь як хлопці
Гуляли на толоці:
Здається, крам там продавав один,
Другі в опуки, то що грали,
То в дучку булку заганяли,
А далі задумали скакати через тин.
Хлопята там були і прості і письменні,
І кожний з них по своїму скакав:

Один летів як невіжений,
Знай визвіривсь на тин, та біля його й став;
А инший голову, мов той москаль, задравши,
Пряменько витягнувсь, та й скочив через тин,
Та як же вдарився об землю, вражий син,
Колошу розідравши.

А виборного хлопчення
Так скаче високо, так здорово літає!
Воно мале зовсім від чого-ж так скакає?

Собі подумав я,
Тай придивляться став: аж сее бісеня
Ях хоче скочить, то аж в землю присідає,
Тай присне разом відтіля!

Як не крути, а правди ніде діти:
Коли-б як виборного діти,
І другі вмiли присідать,
То може-б і вони с'уміли так сказать.

З М І С Т.

	Стор.
Цап	9
Лебедь і гуси	11
Ячмінь	12
Зозуля та снігир	13
Ведмежий суд	14
Пшениця	15
Сонце та хмара	16
Горобці та вишня	17
Будяк та коноплиночка	18
Верша та болото	18
Маківка	19
Рожа та хміль	20
Могилині родини	21
Школяр Денис	23
Сонце та вітер	24
Гай та сокири	25
Віл	27
Грішник	28
Ворона і ягня	30
Злий кінь	32

	Стор.
Мірошник	33
Бовк і огонь	36
Утята та степ	38
Рибалка	39
Соловій	41
Дядько на дзвониці	43
Хлопці	43

Готовляться і вийдуть незабаром із друку в цьому самому виданні ось-які ілюстровані книжки для дітей:

Байки Глібова, з портретом і життєписом байкаря.

Байки Крилова, з портретом і життєписом поета.

Казки Андерсена.

Байки Ляфентена.

Вибрані казки Грімма.

Езопові байки.

Вибір співомовок Руданського, з портретом та передмовою.

Усі томики в оригінальних обгортках.

2003

274325

B-513

1992/2/2

ku

B 513